

Paul WILLEMS: A ködkatedrális

Az első világháború előtt, Belgiumban széles körben ismert építész, V. egy nap megelégette a betont és megutálta a gránitot. Idővel rájött, hogy a kővel bármit is csinálunk, nem megyünk semmire. Makacsan ellenáll, és csak beteljesíti végzetét, ami a fennmaradás. Hatalmas ereje csak önmagára irányul: mozdulatlanságát szegezi szembe azokkal, akik megpróbálják másra bírni azzal, hogy elmozdítják vagy megfaragják. Elborzad attól, ha templomtoronyként a magasba kell törnie. Gyűlöl mindent, ami repülni képes. Szenved a szélben. És ha mégis egy templom oromzatára kerül, mindent megtesz azért, hogy visszatérhessen a földre. Ezért dőlnek le a kőoszlopok, és a megingathatatlanak látszó építmények ezért süllyednek lassan a földbe, vissza a kőnek annyira kedves sötétségbe.

V., az építész felhagyott a kőházak építésével. Jó néhány évet elmélkedéssel töltött, majd arra jutott, hogy kőből épít egy katedrális.

Az elképzelés egyszerű volt. A falak és a torony párából épültek kőek helyett. Az építés nehéznek bizonyult, mivel a kőöt nem lehet sem megfaragni, sem cementtel megszilárdítani. De V., az építész tudta, hogy a vízgőz a levegőben, ahogyan a víz a földön, mederbe terelhető.

V. tehát ügyesen elhelyezett fűvógépek segítségével, meleg légáramlatokkal rajzoltatta ki a kőben a katedrális körvonalait. A meleg levegőből álló támfalak 35 méterrel a föld fölött, boltívet formálva csatlakoztak egymáshoz. A gőz pedig, amelyet egy föld alá rejtett hatalmas gép állított elő, kitöltötte a számára így kijelölt tereket.

V. gyönyörű helyet választott, egy tisztást a houthulsti erdőben, ahol a tölgyek és a bükkök még magasabbra nyúltak, mint a ködkatedrális. A különös építmény ide-oda ringatózott a mozdulatlan levegőben. A körvonalai jól kirajzódtak, mégsem voltak egészen határozottak, mert bár a gőzt a meleg levegőből álló falak összetartották, mégsem volt mozdulatlan: mintha lélegzett volna.

Az erdei ösvényről a tisztásra lépő látogatóknak még meg kellett kerülniük egy öreg tölgyet, utána magasodott fel előttük hirtelen a katedrális. Általában földbe gyökerezett a lábuk. Jól megnézték a műalkotást, nem jöttek rá könnyen, miért olyan különös: nem volt sem ajtaja, sem ablaka. Kétszer-háromszor is körüljárták, hogy megtalálják a bejáratát.

Csalódottan és zaklatottan távoztak, értetlenségükben valamiféle rejtélyre gyanakodtak. Mások úgy gondolták, hogy a legjobb az lesz, ha közelebről megvizsgálják a különös építményt. A ködfalon át léptek be a katedrálisba.

A főhajó csodálatra méltó volt. 154 ködoszlop magasodott benne, és 7 zárókő tartotta össze a boltozatot. A pára lecsapódott, és időről időre vízcseppek hullottak alá Wolfers, az ötvös káprázatos íriszeire. Mélykék szirmaik vékony acéllemezei megremegtek és megpendültek, valahányszor vízcsepp érte őket. Ez a zene, amely az akkori divat szerint mindenkit a lantpengésre emlékeztetett, helyettesítette a harangokat, amelyeket a ködtorony nem bírt volna megtartani. Ezeket a halk, pengő hangokat csak a katedrális látogatói hallhatták, de nem haltak el a távolban, mint a harangszó, hanem nagyon-nagyon sokáig visszhangzottak bennük. Úgy, mint egy kis, szánhúzó ló csengője: csak akkor halkult el, ha olyan mélyre hatolt az éjszakában, amelyet mind magunkban hordozunk, amikor már végtelenül távoli, önmagunk számára is ismeretlen tájakra téved.

A tisztást körülvevő fák ágai áthatoltak itt-ott, mindenfelé, fent és minden oldalon a ködfalakon és a ködboltozaton. Mintha ők tartották volna meg a katedrális ég és föld között. A lebegés benyomását erősítette az is, hogy a borostyán – mivel nem tudott felfutni a ködfalakra – a földet borította be vastag szőnyegként, zöld színét kiemelte a szokatlan, szórt, szürke fény.

Bár a fák védelmezték, a nagy viharok idején mindig megsemmisült a katedrális. Csak alkonyatkor állt össze újra, amikor a szél is lecsendesedett. Ekkor imádkoztunk a legőszintebben: mintha egy arkangyal repült volna ide, hogy óriási szárnycsapásokkal elkergesse a vihart, és mikor leszáll az éj, a katedrális közelében álló, évszázados tölgyfára telepedjen.

Apám mindig azt mondta, hogy ebben a templomban az ima sokkal elmélyültebb, mert nem szavakban fejeződik ki. A borostyánszőnyegen álló és az íriszek zenéjét halló, de nem arra figyelő látogatót előntötte a néma elragadtatás. Belénk költözött a csend. Lelkünk legmélye is elcsendesedett, és egész lényünkkel, teljes odaadással valami - de mi? – felé fordultunk. Nem valami megfogalmazható cél vagy beteljesíthető vágy, nem is valamiféle küzdelem vagy vigasztalás felé. Valami olyasmi felé, amit nem ismertünk. A mindenség felé. A semmi felé. És az örömmel, amely ilyenkor előntött minket, nem tudtunk nevet adni. Ezeken az estéken, amikor kiléptünk a templomból és hazaindultunk az erdei ösvényen, senkinek sem tudtunk volna kitárulkozni. Magunknak sem tudtunk volna mit mondani: boldogító ürességet éreztünk, mintha az, aki bennünk él, kérdezzet és ítélkezik, egy időre megszűnt volna létezni. Apám azt mondta, ekkor értette meg, hogy a válaszok a kérdéseinkre nem a magyarázatokban, hanem a fájdalom és a szorongás elfogadásában rejlenek.

A ködkatedrálishez mindig egy elég széles erdei úton mentünk, ahol kényelmesen elfért egymás mellett akár három vagy négy ember is. De visszafelé (és főleg imádkozás - vagy inkább meditáció? - után) egy másik, sokkal keskenyebb ösvényt választottunk, ahol csak egymás mögött haladhattunk, mert szükségünk volt a csöndre. Látogatókból zarándokok lettünk.

Apám többször is ellátogatott a ködkatedrálishez. Elmesélte, hogy 1909-ben itt töltötte a barátaival a karácsony éjszakát. Jól átgondoltak

mindent. Hogy ne vesszen el az éjszaka varázsa, elhatározták, hogy semmilyen lámpást vagy más fényforrást nem visznek magukkal, lemondanak a pipáról és a cigarettáról is, hogy a gyufák lángja se törje meg a sötétséget. Jól ismerték Hüvelyk Matyi meséjét, ezért – hogy ne tévedhessenek el – egyikük napközben fehér kavicsokat rakott ki jelzésként itt-ott a ködkatedrálishoz vezető ösvényre.

Este tizenegy óra felé indultak el, hogy éjfélre odaérjenek. Melegen felöltöztek, csizmát is húztak, és ahogy mentek az éjszakában, olyan érzésük támadt, mintha az óriási, beláthatatlan és titokzatos, északi erdőségekben járnának. A houthulsti erdő mélységes csendjét semmi sem zavarta meg, csak a lépteik zaja. A jégborította falevelek megmegröppantak a talpuk alatt: olyan volt, mintha vékony üveglemezek töredezték volna szét halk pendülésekkel, ahogy rájuk tapostak. Követték a fehér kavicsokat, amelyek – mint távoli, halvány csillagok – felfelcsillantak az út szélén, ha rájuk esett olykor egy kis fény a növekvő homályban.

Amikor megérkeztek a tisztásra, a templom sötét és puha tömbként bontakozott ki előttük, sötétebb volt, mint az erdő, mégsem nyugtalanító. Tapogatózva mentek át a falakon. Odabent teljes sötétség fogadta őket. A ruganyos borostyánszőnyegből kesernyés illat áradt. Tudták, hogy a nagy főhajóban vannak. Egyikük hozzáért az egyik íriszhez, és a virág, ahogy megremegett, halk, panaszos hangot hallatott, amely hátborzongató volt a síri csöndben és a vaksötétben. Mintha egy apró, bájos lény a közvetlen közelükben azt mondta volna nekik, hogy hamarosan meghalnak.

Rádöbrentek, hogy a hideg miatt a vízcseppek nem potyogtak le a zárókövekről, és ezért az íriszek is elnémultak.

Ők sem mertek megmozdulni.

*

Apám azt mesélte, hogy órákon át mozdulatlanok maradtak. Úgy érezték, hogy a gondolataik is megfagytak. “Furcsa érzés volt, mondta, olyan, mintha az összes érzék eltompulna egymás után, és a lélegzetvétel is szinte megszűnne, hogy végképp semmi se mozduljon. Teljes bizonyossággal tudtuk, hogy valami csoda fog történni. Lehet, hogy meghalunk, de az is lehet, hogy valami egyszerűbb és csodálatosabb dolog történik. Ezért nem mertünk megmozdulni. Úgy éreztük, hogyha megmozdulunk, megzavarjuk a Mozdulatlanság és a Csend óriási gépezetét, ahol valami rendkívüli készülődik. Hihetetlennek tűnik, folytatta apám, de ott maradtunk mozdulatlanul majdnem hét órán keresztül. És ez az idő egyszerre tűnt nagyon hosszúnak és nagyon rövidnek.

Egyszer csak, amikor még hidegebb lett, a katedrális boltozata kitárult, az ég mélykéen, szinte feketén ragyogott, a hold sarlója hideg fényvel világított, és kíméletlenül sziporkáztak a csillagok.”

Apám elhallgatott, hogy el tudjam képzelni az eget, amely olyan, mint egy hatalmas, befagyott tó, melynek mélyén, mint egy koromfekete tükörben, ott tündökölnek a csillagok és a hold.

„Tudod, folytatta apám, különös és csodálatos dolog történt, rendkívül lassan. Olyan lassan, ahogy az óra mutatói haladnak előre. A hideg apránként felemésztette a ködboltozatot, majd hozzákezdett a falakhoz és az oszlopokhoz. A katedrális magába szippantotta az éjszaka, leállt a ködfúvó gépezet, befagytak a vezetékai.”

Amikor felkelt a nap, valamivel hét óra után, apám és a barátai ámulatukban felkiáltottak. Néhányan térdre rogytak, mások egy helyben táncoltak, mint a kisgyerekek, vagy az égre emelték a kezüket, mint a romantikus festményeken azok, akik nem tudnak betelni a fenséges hegyek és egy megzabolázatlan jégfolyam lélegzetelállító és a festő által egyszer és mindenkorra megörökített látványával.

„De, mondta apám, amit láttunk, abban nem volt semmi megzabolázatlanság, gyönyörű volt és harmonikus, soha életemben nem láttam gyönyörűbbet és harmonikusabbat. Olyan volt, mint egy látomás: jutalom a több órás fagyoskodásunkért. A ködkatedrális zúzmarává dermedt és ráfagyott a tisztást körülvevő, óriási tölgyek és bükkök gallyaira. Szerkezetének minden részlete világosan kivehető volt, sziporkázott a napfényben. Mintha a tél tükröt tartott volna elénk, legendás, nagy tükreinek egyikét, amely örökre megőrzi a legszebb emlékeinket. Voltak, akik azt mondták (akik térdre rogytak), hogy a katedrális megszabadult a köd fogságából, az erdő fái immáron a falai és az oszlopai, ők alkotják a boltozatát is ennek a soha nem látott, álomszerű templomnak, amely - miként a napkeleti bölcsek egykor - a Kisdedet dicsőíti.

Miközben így beszélgettünk, ámuldozva és meghatottan, folytatta apám, a szél hirtelen nyugatira fordult, a hideg enyhülni kezdett, és sűrű, nagy pelyhekben eleredt a hó. A hó halkán, szelíden, negyed óra alatt letörölte az ágakról a rájuk fagyott jégtemplomot. És az ágak lassan meghajlottak a könnyű pelyhek hatalmas súlya alatt. A hó csendje más, mint a fagy csendje. A hó csendje mindent eltöröl, a formákat és az élőlényeket is. Ahogy a hópelyhek sokasodtak a ruhánkon és a sapkánkon, a hangunk is megváltozott, tompább és halkabb lett. Nem kellett megbeszelnünk, mindenkiben egyszerre született meg az elhatározás: elindultunk hazafelé a zarándokok ösvényén, amelyet már szinte teljesen betemetett a hó. Még egyszer visszaneéztem. Már a nyomaink is alig látszottak a tisztáson, csak a hóesés nesze hallatszott: nem marad semmi utánunk, semmi bizonyíték, ami tanúsíthatná azt, amit átéltünk, hiába volt rendkívüli. A zúzmara és a lábnyomok amúgy sem maradandók. Sohasem tudjuk elég gyorsan eltörölni a pillanatba zárt és csak az emlékezetben megőrződő csodák nyomait. Egész életemben, mondta apám megindultan, magamban hordoztam a jégtemplomot és

most megpróbálom átadni neked. Soha ne menj a houthulsti erdőbe! Ráadásul majdnem az egész erdő megsemmisült 1918-ban, egy rettenetes csata során, amely a belgák és a németek között zajlott. Azt hallottam, hogy semmi nem maradt a ködfúvó gépekből sem. V., az építész nem élte túl alkotása pusztulását. A barátai meg akarták őrizni az emlékét. Az a badar ötletük támadt, hogy síremléket állítanak neki az erdőben. Mivel a houthulsti erdő valójában már nem létezik, be kellett érniük egy mindössze pár hektárnyi ligettel. Ennyi maradt abból a hatalmas rengetegből, amely ezer évvel ezelőtt a végeláthatatlan Szenes Erdő kis része volt.

És tudod, fejezte be apám, hogy V. építész emlékét megörökítsék, és hogy neve fennmaradjon, sírjára egy nehéz gránitkövet helyeztek, és a következő súlyos szavakat vésték rá:

Itt nyugszik
V., az építész,
a ködkatedrális alkotója.

Kétség sem fér hozzá, mondta apám szemmel láthatóan örömmel, hogy a gránit sírkő, mely előtt senki sem fog fejet hajtani, lassan a földbe süllyed majd, vissza a kőnek annyira kedves sötétségbe.

Takács Orsolya fordítása